

Тақриз

ба автореферати диссертатсияи Раҳимова Хонигул Субҳонқуловна дар мавзуи «Синтез ва омӯзиши хосиятҳои физикӣ-химиявӣ биологӣ баъзе эфирҳои 3 α -7 α - диатсетокси -5 β - кислотаи холан», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ

Стероидҳо пайвастаҳои мебошанд, ки дар организми наботот ва ҳайвонот мавҷуд буда, дар ҳаёти онҳо нақши муҳим доранд. Ба наздикӣ, миқдори зиёди пайвастаҳои стероидҳо аз манбаҳои табиӣ, инчунин ба таври синтетикӣ ба даст оварда шуданд, ки дар равандҳои биохимиявӣ нақши ҳалқунанда доранд. Истифодаи пайвастаҳои табиӣ ба андозаи зиёд бо пешрафтҳои минбаъда дар химияи пайвастаҳои стероидӣ алоқаманд хоҳад буд. Ҳамин тариқ, стероидҳои аз ҷиҳати функционалӣ тағйирёфта, ба монанди кислотаҳои холан метавонанд фаъолияти калони биологӣ дошта бошанд.

Мавҷудияти кислотаҳои холан дар сафро ва зардоби хун дар патологияҳои гуногуни ҷигар дараҷаи вайрон шудани синтези онҳоро дар ҷигар инъикос мекунад ва маълумоте, ки дар бораи таркиби миқдори онҳо гирифта шудааст, метавонад ҳамчун ҳалли мушкилоти ташхис ва табобати самаранок хизмат кунад.

Мақсади таҳқиқот: таҳияи усулҳои нави оптималии синтези эфирҳои дорои гурӯҳҳои аминӣ, амидӣ, ҳосилаҳои атсилӣ бо захрнокии паст ва доираи фаъолияти васеи биологӣ, муқаррар кардани сохти маҳсулоти синтезшуда, муайян кардани кислотаҳои холан дар сафро ва дар зардоби хуни беморони патологияи ҷигар тавассути ХГМ, инчунин муайян кардани соҳаҳои татбиқи онҳо мебошад.

Мавзуи (предмети) таҳқиқот. Таҳқиқи хосиятҳои физикӣ-химиявӣ биологӣ баъзе эфирҳои 3 α -7 α - диатсетокси -5 β - кислотаи холан ва ҷустуҷӯи моддаҳои аз ҷиҳати биологӣ фаъол мебошад.

Бинобар ин дар кори диссертатсионӣ, аз ҷониби унвонҷӯ коркард ва такмили методикаи синтези ҳосилаҳои нави 3 α , 7 α дигидрокси -, 3 α , 7 β , дигидрокси-5 β - кислотаҳои холан амалӣ карда шудааст. Довталаб

мустақилона таҷрибаҳои химиявӣ, биохимиявӣ ва хроматографияи газии дар рисола тавсифшударо анҷом дода, пайвастаҳои ибтидоӣ ва ниҳоиро тоза намудааст, сохти моддаҳои бадастомадаро бо истифода аз усулҳои физикӣ-химиявӣ ва биохимиявӣ таҳлил муқаррар кардааст.

Ҳамин тариқ дар фишурдаи диссертатсияи Х.С. Раҳимова коркарди методикаи синтез ва омӯзиши хосиятҳои физикӣ-химиявӣ биологии баъзе эфирҳои 3 α -, 7 α - диатсетокси-5 β - кислотаи ҳолан сӯхан меравад. Навгониҳои кори Раҳимова Х.С. дар он ифода меёбад, ки эфирҳои мураккаб дар асоси хлорангидриди 3 α , 7 α -диатсетокси-5 β - кислотаи ҳолан ба даст овардааст; эфирҳои гуногуни 3 α , 7 α диатсетокси-5 β - кислотаи ҳолан омӯхта, маълум гардид кардааст, ки ҳангоми дар реаксия истифода бурдани спиртҳои калонмолекула баромади эфирҳо кам мешавад; Синтези ҳосилаҳои нави 3 α , 7 α диатсетокси-5 β - кислотаи ҳолан коркард ва амалӣ кардааст; реаксияҳои таъсири мутақобилаи хлорангидриди 3 α , 7 α диатсетокси-5 β - кислотаи ҳолан бо агентҳои гуногуни нуклеофилӣ - спиртҳо, фенолҳо, меркаптанҳо, аминҳо, нишон дода маълум кардааст, ки атоми хлор дар гурӯҳи хлороксиметил дорой қобилияти реаксионии баланд аст; реаксияҳои пайвастаи алкиламинотиадиазолҳо бо хлорангидриди 3 α , 7 α - диатсетокси-5 β - кислотаи ҳолан омӯхтааст, маълум кардааст, ки ҳангоми оксидшавии маҳсулоти ниҳой танҳо атоми сулфури асиклӣ сарф мешавад;

Дар баробари қомебиҳои арзишмандии илмӣ дар диссертатсия баъзе нуқтаҳои баҳснок ва тавсиявӣ ба мушоҳида мерасад, аз ҷумла:

1. Механизми гузариши реаксияҳои мазкур ба таври возеҳ дар қори диссертатсионӣ ва автореферат нишон дода нашудааст.
2. Дар баъзе саҳифаҳои диссертатсия ва автореферат ғалатҳои имлоӣ ва услубӣ ба назар мерасанд.

Ниҳоят дар охир ҳаминро таъкид карданам, ки камбудии дар боло зикршуда ҷузъӣ ва тавсиявӣ буда, ба ҳеҷ ваҷҳ қиммати қори илмиро паस्त намекунанд.

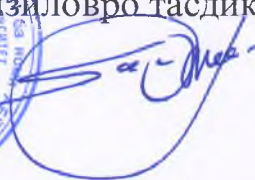
Хулоса автореферати диссертатсияи Раҳимова Хонигул Субҳонқуловна дар мавзуй «Синтез ва омӯзиши хосиятҳои физикӣ-химиявӣ биологӣ баъзе эфирҳои 3 α -7 α - диатсетокси -5 β - кислотаи холан», бо мазмуну муҳтаво, масъалагузорӣ, муҳокимарониҳои муфассал ва хулосабарориҳои амиқу дақиқ кори комили илмӣ ва таҳқиқоти пурра анҷомёфта мебошад. Мақолаҳои илмӣ чопнамудаи муҳаққиқ мазмун ва муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос мекунад. Автореферати диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон комилан ҷавобгӯ мебошад. Аз ин рӯ, Раҳимова Хонигул Субҳонқуловна барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03- Химияи органикӣ сазовор аст.

Д.и.хим., дотсенти кафедраи химияи
биоорганикӣ ва физколлоидии МДТ
Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон
ба номи Абуалӣ ибни Сино
(Ихтисос 02.00.03- Химияи органикӣ)
734003, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 139

Файзилов И.У.

Имзои доктори илмҳои химия И.У. Файзиловро тасдиқ мекунам:
Сардори раёсати рушди кадрӣ, ДДТТ
ба номи Абуалӣ ибни Сино

Сафаров Б.И.

17.01.24.